

Karel Čapek začal poznávat Slovensko od pobytu jeho rodičů v Trenčianských Teplicích

Návraty mistra slova, demokrata

Tatry letos

Kdoví, jestli by Josef, Karel a jejich sestra Helena někdy zavítali do Trenčianských Teplic a toulali se po okolí. Bratři Čapkové tehdy měli už za sebou několik cest do zemi na západ od Čech. Ale jejich otec MUDr. Antonín Čapek se na návrh zetě v roce 1912 rozhodl jít pracovat jako lázeňský lékař právě do Trenčianských Teplic.

"Byl jsem tam nedávno. Není tam český lékař, jen Maďaři, a jediný Slovan. Polák, se chce odstěhovat. Je už starý, ale praxi má slušnou, dorozumí se i česky s pacienty," navrhol zeť.

Tak se doktor Čapek rozhodl změnit místo působení, s manželkou se přestěhoval do Trenčianských Teplic a v léčebném domě Pax, na němž je nyní pamětní tabule připomínající pobyt Čapků, si otevřel ordinaci. Hned první léto přijely za rodiči jejich děti. Návštěvu popisuje Helena Čapková ve své knize *Moji milí bratři*.

"Slovensko nás tak roznitilo, že z toho byly dlouhé vycházky do nejkrásnějších koutů, o nichž věděl a na svých cestách je už objevil náš otec. Nestal se módním lékařem bohatých pacientů z celého světa. Léčil slovenský lid daleko široko po dědinách, kam kolegové nejezdili, vždyť často tam ani nevedly sjízdné cesty a pak v ryze slovenském okolí jim ani nikdo nerozuměl. Horský kraj a prostí lidé - to bylo něco pro tatínka. Brzy jich znal na sta a tishli se nejen v čekárně, ale i na chodbě i na chodníku. A maminka nevěděla si rady s konvemi mléka, uzlíky vajec, tvarohu a másla. Tam plativali, peníze u nich byly vzácné.

Odpoledne vodil nás tatínek s sebou k nemocným a viděli jsme v chalupách černé kuchyně, kde se dým z ohnišť valil otvorem ve střeše, a kotlík na vaření, zavěšený na řetěze, houpal se nad plápolem ohně. Na dubových truhlách tam spávaly děti. A viděli jsme zblízka chudobu, která neměla nic, než co postačily samy vyrobít lidské ruce z toho, co příroda dávala."

Od té doby jezdil Karel Čapek do Trenčianských Teplic skoro každé léto, naposledy zde byl v roce 1923, kdy mu zemřela matka a otec se potom odstěhoval zpátky do Čech. Ale nejen Považí Čapka okouzlo. V roce 1919 vyšel v *Národních listech* jeho článek *Slovenské lázně*, v němž hodnotí úroveň lázeňské péče v jednotlivých tatranských osadách hned po vzniku samostatné Československé republiky. Článek je nepřímým důkazem, že už v té době Karel

Čapek musel v Tatrách být. Podrobněji je však jeho pobyt zdokumentován až o tři roky později, a to z dopisů, které psal především své přítelkyni a budoucí manželce Olze Scheinpflugové. Nutno ovšem dodat, že začátkem dvacátých let se v Čapkově životě vyskytují dvě ženy - tou druhou byla Věra Hružová z Brna, dcera

...Letos je těch tatranských štítů stejně mnoho a jsou stejně nepojatelně krásné jako dřív; nebyly rozneseny na kopytech turistů, houby a divoké lilie rosou jako blázni; všechno je tady zas tak hojné, divoké a sličné jako jindy, ale vy jste v Alpách nebo na Dubrovniku nebo na Rujaně, protože.....protože to je letos móda. Následek zatím je, že naše lázně, zejména slovenské, ať je to Lomnice, Štrba, Lubochňa, Teplice nebo jiné, jsou prázdné; hosté ze zemi s nízkou valutou sem nemohou, Američani to mají přece jen od ruky, a vy ostatní, vy domáci, jste kdekoliv jinde, jenom ne doma. A přece jsou to tady státní lázně, je to státní majetek. Představte si, že by Lomnice nebo Štrbské Pleso zůstaly v rukou maďarských; jak by se klíčelo, že tyto perly republiky, tyto klenoty, drahokamy atd. jsou čímž majetkem...

(úryvek - *Lidové noviny*, 1922)

Ještě Tatry

Můj článek *Tatry letos* podnítil různé odpovědi, jednak v novinách, jednak v soukromých dopisech; a to se rozumí, že jsem v nich byl

upozorněn na různé příčiny, proč naše občanstvo bezmála bojkotuje tatranské lázně. Hlavní námitkou mých čtenářů je drahota tatranských lázní. Dobrá, je tam draho. Ceny pokojů jsou letos zvýšeny; ale pokoje pronajímala státní správa. Horší je, že se státní správa nepostarala, aby vedle bytů luxurních, které si může zaplatit, kdo na to má, byly tu také zcela laciné turistické pokoje. Láci nechává nás demokraticky stát patrně jen soukromému podnikání.

Dále příliš drahá je cesta do Tater. Na ohromně frekventované trati Praha - Bohumin - Košice jezdí jen jediný přímý vlak každým směrem, a to jako naschvál noční rychlík, aby pasažér byl nucen vzít si druhou třídu, nalézt ji obsazenou a s nářkem i klením doplatit na první. Kdyby státní správa

S Olgou Scheinpflugovou, 1921

profesora zootechniky. Spisovatel tuto situaci komentoval slovy: "Žiju na ostří nože. Musím padnout na jednu nebo na druhou stranu...." Asi dobře znal sám sebe - miloval především svobodu a couval před vším, co by ho mohlo nějak omezit. Koneckonců s herečkou Olgou Scheinpflugovou se oženil až po patnáctileté známosti v roce 1935.

Zůstaňme však ještě na Slovensku a přenesme se do roku 1922, kdy se Karel Čapek rozhodl pro třítýdenní pobyt ve Vysokých Tatrách. Ubytoval se v Grandhotelu Praha v Tatranské Lomnici (hotel dodnes nese jméno hlavního českého města) a odtud podnikal různé túry a výlety do okolí. V *Lidových novinách* se potom objevovaly Čapkovy články,

náležela k inteligentní části božího tvorstva, vymohla by zajisté na železniční správě slevu pro návštěvníky státních lázních; myslím, že by se jí to finančně vyplatilo.

Dále: žádná reklama. Zatímco maličká Tatranská Poljanka (maďarská) inzeruje téměř denně v málem všech českých listech - a je dobře obsazena.

Dále: žádné investice. V Tatranské Lomnici je například objekt mnohamilionové ceny, totiž bobsleigový výtah pro zimní sporty. Prý by oprava stála 60 tisíc; než je vyšpúlít, raději se nechá bobsleigová dráha úplně shnit a zruší se vůbec zimní sezóna ve státních lázních. Beztoho prý minulá zima za nic nestála.

(úryvek - Lidové noviny, 1922)

Formy

Byl jsem letos na misi v přepékne vesnici Žďáru, tam na druhé straně Tater, ve Spiši.

náš moderní, velkoměstský a světoobčanský život má ve všem a všude jedno předznamenání; rozpívání, oddrobování, sesou-

kde se po operaci hlasivek doléčovala Olga. I v dalších dvou letech Karel Čapek trávil vždy nějakou dobu ve Vysokých Tatrách. S největší pravděpodobností je navštívil naposledy v roce 1930.

Postupně se Karel Čapek seznamoval i s dalšími kouty Slovenska - například s Topoľčiankami a jeho okolím. Zde několikrát v letech 1926

až 1932 trávil dovolenou ve společnosti prezidenta T.G.Masaryka a právě zde vznikala knížka Hovory s TGM. Kapitoulou po kapitole v ní poodhaluje osobnost prvního československého prezidenta, jeho myšlenkové proudy, jeho názory na dění v politice i kultuře, na historické události, jeho charakter.

Poznal také Oravu. Bylo to koncem srpna 1930, kdy se ve společnosti přítele lékaře Jiřího Foustky vydal na automobilový zájezd po Slovensku, kdy také navštívil bratra Josefa, který trávil dovolenou v Oravském Podzámku (viz: Orava a bratři Čapkovi - ČB/str.2. 47).

Ale někde tam na začátku poznávání Slovenska, které Karla Čapka dovedlo k chápání jeho obyvatel - na rozdíl od některých jeho kolegů - byla možná první návštěva u rodičů v Trenčianských Teplicích. A právě tato skutečnost se stala v roce 1990 impulzem pro založení tradice odevzdávání Ceny Karla Čapka za propagaci života a díla bratři Čapků na Slovensku a za praktické uplatňování česko-slovenské vzájemnosti. Letos byla udělena již po dvanácté.

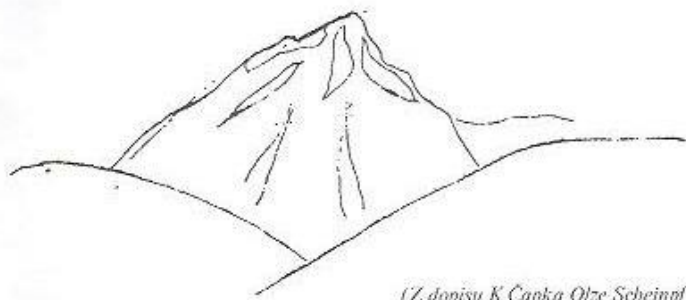
Helena Miškufová

Tatranská Lomnica 20, června 1922

Milá zlatá holčičko,

je úterý po poledni, tedy doba, kdy ještě hačáš ve vlaku a koukáš, jak podle oken utíkají nové krajiny, - není-li Ti ovšem ukrutně špatně a následkem toho svrchovaně lhostejno, co běhá podle oken. Ale doufám, že hned jak přijedeš a vyspíš se, napíšeš mi, jak vypadá Tvá nová residence. Na těch několika obrázkách, co Ti posílám, vidíš residenci mou. Ten velký čapatý barák na kopci, to je hotel Praha v Lomnici, kde bydlím. Šipka ukazuje mé okno. Z okna je ohromná vyhlídka k Spišské Sobotě, Popradu a Nízkým Tatrám, a krom toho je vidět Slavkovský štít, dosud pod sněhem.

Vypadá takto:

(Z dopisu K.Čapka Olze Scheingflugové)

A když šli lidé do kostela, nejdříve klekli u hřbitovni zdi a pomodlili se k mrtvým, pěkně pohansky. Už zdaleka šli muži zvlášť, ženy zvlášť, a potom u kostela se rozestoupili, do jednoho hloučku ženáci, a ti hovořili tiše a rozumně, na druhé straně ženy a nevěsty s očima hezky sklopenýma; a kus nahore, na schodech dřevěné školy, chasníci a mládenci, a ti se smáli a mluvili hlouposti. Nic se nemísilo, nikdo nevstoupil na místo, které mu nepatří. Stejně v kostele; nalevo sedí vdané ženy, napravo ženáci, v ulici děvčata, na kruchtě hoši, a v chrámové přední kojné - matky. Klidná, samozřejmě hierarchie.

A já to vše povídám proto, že náš život,

vání všech životních forem. Nechť k obřadnosti, odpor proti uniformě, strach z formalismu, pohrdání zevními zvyky, to vše je snad jen výraz hlubšího mravního rozvratu naší společnosti, etické nesociálnosti, kterou maskujeme socialismem hospodářským a ideovým.

(úryvek - Lidové noviny, 1922)

Do Vysokých Tater zavítal Karel Čapek na několikadenní pobyt zase až v září 1926. Rok na to trávil dovolenou i s bratrem Josefem v Tatranské Kotlině, kde se plně věnovali svému koníčku - botanice. Ale už za pár dní se přestěhoval na Štrbské Pleso do hotelu Hviezdoslav,